

Ett år av exponeringsförbud i Norge

Svensk Servicehandel och Fast Food har länge följt debatten om dold försäljning av tobak då erfarenheter från bland annat Kanada, där förbudet införts, visat att förbudet slår hårt mot handlare. För drygt ett år sedan införde vårt grannland Norge dold försäljning för tobak trots protester från handeln. Servicehandlaren har pratat med **Thomas Angell, vd för handelsgrenen inom den norska handelsorganisationen HSH** med cirka 11 000 medlemsföretag, för att få hans syn på förbudet och hur det har påverkat både handel och konsumtion.

Debatten om införandet av dold försäljning för tobak kom igång under 2008 i Norge och HSH var en stark röst mot införandet av förbudet. Thomas Angell berättar att det var en viktig fråga att driva då de från start var övertygade om att ett sådant förbud skulle bli dyrt för handeln utan att ha den tilltänkta effekten att minska konsumtionen av tobak.

Tomas tar också upp exempel från Island: - Erfarenheterna från Island, där exponering av tobaksvaror redan varit förbjuden i ett antal år, visade just att det inte är möjligt att relatera minskad konsumtion till denna åtgärd, säger Thomas Angell.

Butiksnedläggningar

Svensk Servicehandel & Fast Food har bland annat tagit fram en rapport där man tittat på hur handeln skulle påverkas av detta förbud. I Kanada har införandet av exponeringsförbudet sammanfallit med butiksnedläggningar. En studie från PriceWaterhouseCoopers och HEC Montreal visar att 15 procent av servicebutikerna i Kanada lades ner under 2008. Höga ombyggnadskostnader var en av de stora kostnaderna som många butiker inte skulle ha råd med.

Thomas stämmer in i den bedömningen och tillägger att butikerna i Norge även fått erfara mer krångel och irritation vid kassan för kunderna, samtidigt som detta inte skulle bidra till att minska konsumtionen.

Svensk Servicehandels rapport visar att förbudet inte haft någon effekt på den trendmässiga utvecklingen av rökningen i exempelvis Kanada, det vill säga andelen rökare har förändrats i samma takt före och efter förbudets införande. Även på Irland, där förbudet införts, är konsumtionen densamma, en rapport från Office of Tobacco Control på Irland visar att andelen minderåriga rökare – vilka förbudet avsåg att skydda – ett år efter införandet av dold försäljning, var konstant.

Infördes trots protester

Trots handelns protester införde den norska regeringen förbudet och Thomas Angell berättar att regeringen argumenterade för att tobak är farligt och att alla åtgärder bör testas. Dessutom trodde regeringen att när en rökare inte längre exponeras för tobak i butikerna så kommer efterfrågan på tobak att minska, impulsköpen kommer att gå ned, samt att ungdomarna i mindre utsträckning kommer att börja röka.

Nu har förbudet varit i kraft i ett år och regleringen kan börja utvärderas. Thomas berättar att det ännu är svårt att se någon effekt eftersom trenden för tobakskonsumtion är nedåtgående, och så har det varit i många år. Det är alltså inte lätt att se vilken, om ens någon, effekt själva förbudet har haft.

Handeln får betala

Däremot har butikerna fått anpassa sig och betala kostnaden för förbudet. Innan förbudet trädde i kraft uppskattade HSH att butikernas kostnader för att dölja tobaken under disk till mer än 500 miljoner norska kronor. Den norska regeringen verkar dock nöjda med förbudet och allt fler röster höjs för att fler varor ska gömmas undan. I år föreslog Norska Arbeiderbevegelsens Rus- og sosialpolitiske Forbund att öl ska döljas på samma sätt som tobak.

Thomas Angell bedömer risken som ganska liten att regeringen skulle införa fler förbud för tillfället men tillägger: - Jag har till och med hört dem som förespråkar att chokladen ska bort från hyllorna!

Ökning av illegal handel

Andra konsekvenser som dold försäljning medfört i andra länder är bland annat en ökning av den illegala handeln med tobak. Irland införde ett exponeringsförbud i juli 2009 och den illegala handeln på Irland utgör idag en tredjedel av tobaksförsäljningen. Den seriösa handeln på Irland förlorade över 700 miljoner euro under 2010 som ett direkt resultat av illegal tobaksförsäljning.

I Norge köps 1 av 3 tobakspaket utomlands och efter införandet av dold försäljning och en skattehöjning på 7 procent har gränshandeln med Sverige stigit ännu mer. Samtidigt har Thomas Angell en förståelse för att produkten är farlig och att den måste vara hårt reglerad. - Vi tror på de kampanjer som på ett direkt och realistiskt sätt lyfter fram de skadliga effekterna av rökning, både skriftliga varningar och varningar i bildform. Erfarenheten visar att det är effektivt, säger Thomas Angell. Han råder också de svenska politiker som förespråkar dold försäljning av tobak att dra nytta av de erfarenheter som Norge och Island har haft och fokusera på åtgärder som verkligen gör att konsumtionen av tobak går ner.

Text: Gunilla Pihlblad, informationschef Svensk Servicehandel & Fast Food

